

Léčivé přípravky v zápiscích šlechtického úředníka

Jan Babica, Václav Rusek

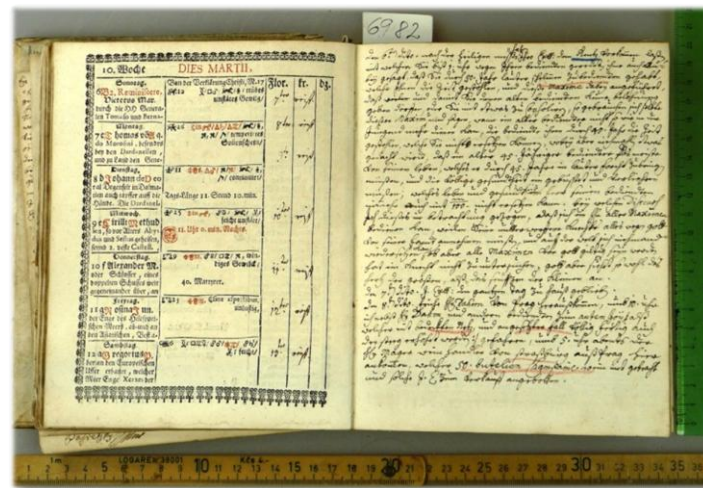
České farmaceutické muzeum, středisko Farmaceutické fakulty
Univerzity Karlovy

Katedra sociální a klinické farmacie Farmaceutické fakulty
Univerzity Karlovy

XXIX. Lékárnické dny, 4.-6. 10. 2013, Kadaň

Tobiáš Antonín Seeman (1679 – 1750)

- **hofmistr** Františka Antonína Šporka (1662-1738)
- **denní záznamy** v tištěných kalendářích: 1726-1747, vyjma 1728, 1736, 1738
- život hraběcího dvora (program hraběte, hofmistrový úkoly, účty, adresář...)
- zmínky o **chorobách** i **prostředcích** k jejich **léčení**

„Seemanovy deníky“

- nejde o farmaceutický nebo medicínský rukopis!
- znalosti o stavu farmacie a medicíny 18. století v zrcadle dobové odborné literatury

x

- svědectví o realizaci v konkrétním prostředí, u konkrétního pacienta, okruhu pacientů

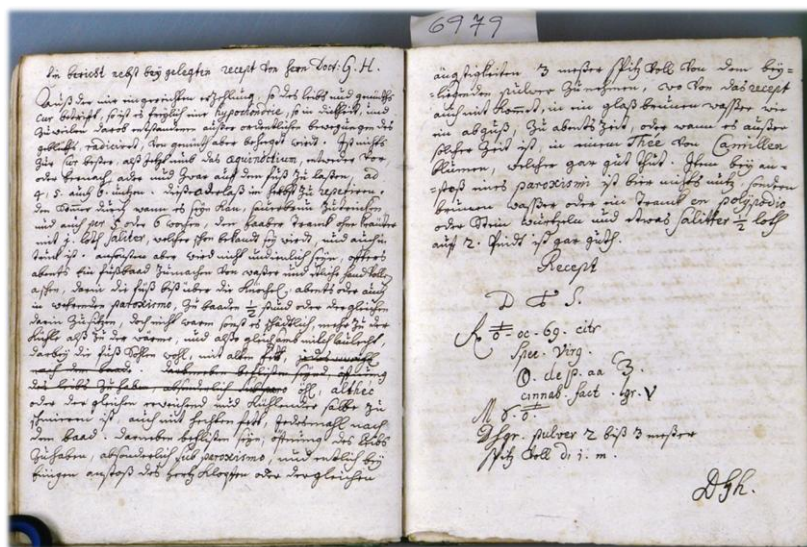
Léčivé přípravky v Seemanových denících

1727-1737

1. Léčivé přípravky uvedené se **složením**, příp. postupem přípravy a návodem k užití
2. Léčivé přípravky zmíněné jen **názvem** nebo nespecifikované
3. Prostředky **lidového léčitelství**

Léčivé přípravky skupiny 1

- 1727, 1731, 1733, 1735, 1737 - 15 předpisů
- latinsko-německy, recepturní zkratky, chemicko-farmaceutické symboly
- choroby GIT, KVS, UGT, DC, kožní, psychosomatické
- užití vnitřní (odvary, rosoly, prášek...) i jiné (klystýr, obklad, mast...)

Léčivé přípravky skupiny 1

a) Tekuté léčivé přípravky (čajové směsi k přípravě odvarů)

- *klystýr proti hemoroidům* (Semen psyllii, S. lini, S. foenugraeci, S. cydoniorum, Radix althaeae, R. tormentillae, R. filipendulae, Herba chamomillae vulg., H. meliloti albi, H. malvae vulgaris, Flores verbasci, F. linariae, F. sambucii)
- *krev čistící odvar* (Lignum sassafras, Radix sarsaparillae, R. chinae electa, R. liquiritiae, R. pareirae, Cortex cinammomi, případně Folia sennae)

Léčivé přípravky skupiny 1

- *odvar proti abscesu* (Lignum sanctum, L. sasafras, L. santali rubrum, Radix bardanae, R. sarsaparillae. R. chinae electa, Semen anisi, S. foeniculi)
- *nápoj proti močovým kamenům* (Semen cynosbati, Fructus juniperi, Semen coffeae)
- *odvar proti kataru dýchacích cest* (Radix liquiritiae, Fructus vitis, Semen foeniculi, S. hordei)

Léčivé přípravky skupiny 1

b) Polotuhé a tuhé léčivé přípravky

- *mast na hemoroidy* (Unguentum album simplex, Unguentum populeum, Oleum liliorum, Oleum rosarum, Opium)
- *obklad na hemoroidy* (Carices pingues, Bulbus cepae, Nuces lampertianae, Crocus)
- *rosol na posílení srdce* (Rasura cornu cervi, R. eboris; rozinky, víno, cukr, citronová kůra a šťáva, hřebíček, skořice), *rosol na posílení plic, rosol proti abscesu, galgánový rosol* – lék/potravina

Léčivé přípravky skupiny 1

- *liz z liščích plic (proti tuberkulóze aj. plicním chorobám)* (Pulmones vulpis siccatae, Radix/Succus liquiritiae, Semen foeniculi, Herba parietariae, Mel)
- *„složený“ liz* (Looch sanum et expertum, Oxymel squilliticum, Spiritus sali ammoniaci anisatus)
- *prášek proti hypochondrii* (Pulvis oculorum cancrorum citratus, Species virginales, Nitrum depuratum, Cinnabaris factitia)
- *holandské pilulky, Becherovy pilulky*

Materia medica

- **Polykomponentní přípravky** – typické pro toto období
- **Rostlinná léčiva:** tuzemská i dovážená, vč. transmarin (Radix pareirae, Lignum sassafras, Semen coffae...)
- **Minerální léčiva:** sulfid rtuťnatý, zásaditý uhličitan olovnatý, dusičnan draselný...
- **Živočišná léčiva:** račí oka, jelení roh, slonová kost, liščí plíce...
- Vehikulum: voda, víno, med

Odvar (klystýr) proti hemoroidům

„Káva“ proti močovým kamenům

- Semen cynosbati, Fructus juniperi, Semen coffae
- šípková zrnka pražit na pánvi, dokud nezčernají. Jalovcové bobule zčernat nesmějí, nad ohněm nechat, dokud se nepřestanou rosit. Drogy se smísí (pomelou). Připravuje se jako káva
- pije se při jídle, pouze 2x týdně

Léčivé přípravky ze skupiny 2

Přípravky uvedené celým názvem

- Spiritus nitri dulcis
- Elixir proprietatis
- Scammoneum
- Ptisana spermaceti
- jezuitské noční pilulky

Blíže nespecifikované přípravky

- prsní tinktura, projímavý nápoj...

Léčivé prostředky skupiny 3

prostředky lidového léčitelství

- směs křenu a holubího trusu přikládána na chodidla proti vodnatelnosti
- plátno máčené v zaječí krvi proti růži
- obsah vejce uloženého 14 dní v zemi uvnitř rozřízlé ředkve proti podagře
- obsahují i přísady používané v oficiální medicíně (zaječí, jezevčí, liščí sádlo)
- osvědčené prostředky, které lékaři neznají a které vyléčí i stavy, jejichž léčbu oficiální medicína vzdala

Závěr

- léčiva v 18. století **běžně užívaná**, uváděná v dobových lékopisech a sazbách. V některých případech jde o **oficinální** přípravky nebo jejich modifikace
- typické **polykomponentní** přípravky s převahou **rostlinných drog**
- složení některých přípravků má do jisté míry **racionální jádro**
- složení, příprava a indikace **v souladu** s dobovou oficiální medicínou a farmacií (slizové a protizánětlivé drogy proti hemoroidům, urologika a diuretika proti močovým kamenům)
- své místo má ale i **lidové léčitelství**

Závěr

- pramen pro výzkum: materia medica, technologie, účinek dobových léků, organizace a zajištění farmaceutické funkce, lidové léčitelství...

Literatura

- *Taxa seu valor omnium medicamentorum*, Praha 1737.
- Karel JANDA: *Nomina atque Synonyma pharmaceutica et technica in lingua latina, bohemica, germanica et slovenica*, Praha 1941.
- *Dispensatorium medico-pharmaceuticum Pragense*, Praha 1739.
- *Dispensatorium pharmaceuticum Austriaco-Viennense*, Vídeň 1729.
- ...

Děkuji za pozornost

Herrn Dolmetscher zu Hro Excell: Donau,
und Herrn gerath, als dazus hab ich die
gefühlet; Hro Excell: Herr Hr. Ducaten
glück zu Hro ritz auszuweisen lassen
In dem Lito. und 7. ist für die primogeni-
tät; Hro Excell: über ganzlich und be-
gründet, und 10. ist der Vorposten zu
grad getragen, und von dem sofortige
Hilf andern helfen begleitet werden, z.
darflich und oft, und die Anwesenheit auch
Hro Exzellenz bei uns setzen.

Im 5ten Lito. um 8. uhr frühe Im Aug
auf Trag gefahren. um 9. uhr Hro Ex
außenfang (emotion gemacht).

Im 2ten Lito. und 9. ufr des Exalt.
Salmes wofol nur eine Im Fortin garden

1871
 1872
 1873
 1874
 1875
 1876
 1877
 1878
 1879
 1880
 1881
 1882
 1883
 1884
 1885
 1886
 1887
 1888
 1889
 1890
 1891
 1892
 1893
 1894
 1895
 1896
 1897
 1898
 1899
 1900